

Recenzja pracy doktorskiej oraz dorobku artystycznego
magistra Dariusza Pawelca
sporządzona w związku z przewodem doktorskim
w dziedzinie sztuk filmowych
wszczętym przez Radę Wydziału Radia i Telewizji
im. Krzysztofa Kieślowskiego
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Podstawowe informacje o kandydacie

Pan magister Dariusz Pawelec urodził się 14 sierpnia 1960 roku w Wadowicach. W 1979 został studentem Wydziału Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego – kierunku operatorstwo filmowo – telewizyjne. Po uzyskaniu absolutorium 1 marca 1985 roku został zatrudniony w Ośrodku Telewizyjnym w Krakowie na stanowisku operatora kamery. 16 kwietnia 1986 roku obronił pracę magisterską pt., „Sztuki telewizyjne Samuela Becketta” jako pracę dyplomową przedstawiając zrealizowany w Warszawie teatr telewizji pt., „Choroba młodości” w reżyserii Krzysztofa Zalewskiego. W dniu 1 kwietnia 1987 roku zmieniono zatrudnienie w OTV Kraków przenosząc Pana Dariusza Pawelca na etat realizatora wizji. W swojej karierze Pan Dariusz Pawelec był przede wszystkim realizatorem a także autorem zdjęć. Często występował w roli reżysera lub współreżysera wielu filmów dokumentalnych poświęconych twórcom kultury.

Kolejnym bardzo istotnym obszarem zainteresowań doktoranta są programy muzyczne, ze szczególnym uwzględnieniem muzyki poważnej. Był realizatorem większości koncertów min. Konkursu Chopinowskiego, Warszawskiej Jesieni czy Vratislavia Cantas. Od roku akademickiego 2012/2013 prowadzi zajęcia z przedmiotu „Technologia realizacji telewizyjnej” na kierunku operatorskim wydziału Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego. Prowadzi także warsztaty telewizyjne dla studentów dziennikarstwa na Wydziale Komunikacji i Zarządzania Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Ocena dorobku artystycznego i twórczego

Droga rozwoju artystycznego mgr Dariusza Pawelca świadczy o jego aktywności i potrzebie konfrontowania swoich realizacji ze zbiorowym odbiorcą, a także o umiejętności pracy w zespole. Łącznie w latach 1986 – 2014 jak podaje w dokumentacji, zrealizował 28 / dwadzieścia osiem / spektakli teatralnych emitowanych na antenach Telewizji Polskiej.

Są to min.:

„Choroba młodości” reż. Krzysztof Zalewski, emisja premierowa 19.01.1987-Telewizja Polska

„Vaclav” reż. Kazimierz Dejmek, emisja 01.01.1990 – Telewizja Polska

„Krótka noc” reż. Robert Gliński, emisja 21.05.1990 – Telewizja Polska

„Rozbity dzban” reż. Maciej Englert, emisja 10.02.1997 – Telewizja Polska

„Operetka” reż. Jerzy Grzegorzewski, emisja 09.12.2001 – Telewizja Polska

„Rewizor” reż. Jan Klata, emisja 28.11.2005 – Telewizja Polska

„Szczęśliwe dni” reż. Antoni Libera, emisja 22.12.2010 – Telewizja Polska

„Apolonia” reż. Krzysztof Warlikowski – spektakl przed emisją

W dorobku artystycznym Pana Dariusza Pawelca znajdujemy również obszerny wykaz wybranych pozycji z dorobku filmu dokumentalnego i widowisk telewizyjnych. Wśród wybranych i zacytowanych w dokumentacji 20-tu /dwudziestu/ pozycji znajdujemy, np.:

„Spadek na życzenie” – spektakl TV - autor zdjęć Dariusz Pawelec – reż. Waldemar Śmigasiewicz – 1992 – emisja TVP

„Szkłany kloz” – widowisko poetyckie – zdjęcia i reżyseria Dariusz Pawelec – 1994 – emisja TVP

„Żyłowanie Życia. Bruno Milczewski” – film dokumentalny – scenariusz, zdjęcia, reżyseria – Dariusz Pawelec – 1996 – emisja TVP

„Człowiek zwany Świnia. Andrzej Stasiuk” – film dokumentalny zdjęcia i reżyseria – Dariusz Pawelec – 1999 – emisja TVP

„W środku” – film dokumentalny zdjęcia Dariusz Pawelec – 2003 – emisja TVP

„Zawód inteligent” zdjęcia i reżyseria – Dariusz Pawelec – 2006 – emisja TVP

„Witkacy ID” – widowisko TV – zdjęcia i reżyseria – Dariusz Pawelec – 2009 – emisja TVP

Twórczość Pana Dariusza Pawelca to także wybrane cykle programowe i realizacje koncertów muzycznych:

„Pejzaż wewnętrzny” - 1992 – 1996, zdjęcia, współreżyseria - cykl programów o pisarzach i miastach w których tworzyli.

„Etniczne klimaty” - 2002 – 2012, zdjęcia, cykl reportaży o mniejszościach narodowych.

„Pieśni Adwentowe” – 1996, zdjęcia i reżyseria, widowisko TV

„Credo” Krzysztofa Pendereckiego, prawykonanie – 1998 – widowisko telewizyjne „live”

„Rosyjski Hamlet” – 2000 – realizacja TV, widowisko TV

„Kantata do św. Wojciecha” – 2004 – realizacja TV, koncert na Zamku Królewskim na Wawelu z okazji przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Dyrygent Mikołaj Górecki
„Tu Es Petrus” – 2005 – realizacja TV, koncert w amfiteatrze na Kadzielni w Kielcach, muzyka Piotr Rubik.

Zapoznając się ze skróconym wykazem mimo wszystko można zobaczyć jak szeroki jest zakres aktywności twórczej doktoranta. Przeszedł on długa i niebanalną drogę twórczą, dającą tym samym duże doświadczenie w pracy realizatora telewizyjnego. Głównym obszarem jego zainteresowań jest muzyka poważna, film dokumentalny a, co najważniejsze to realizacje spektakli teatralnych.

Ocena dzieła artystycznego będącego przedmiotem przewodu doktorskiego.

Praca doktorska pt., „Operetka” w reżyserii Jerzego Grzegorzewskiego i zrealizowanej przez doktoranta Dariusza Pawelca jest udokumentowana w postaci płyty DVD, która zwiera spektakl teatru telewizji. Jest to spektakl telewizyjny wyprodukowany w 2001 r. przez Telewizję Polską o czasie trwania 71 minut. Spektakl został przeniesiony z desek Teatru Narodowego w Warszawie.

"W operetce postaci muszą być operetkowe - notował Gombrowicz - akcja operetkowa, mity operetkowe, a ja usiłowałem władować w nią za dużo. Dopiero więc gdym te treści zawarł w metaforach ściśle operetkowych jak strój, rewia mód, wszystko bardziej składowanie mi się zamknęło. (...) Ludzkość traci swoje najpiękniejsze wierzenia, swoje najukochańsze kostiumy. Ani Bóg, ani ideały: nawet rewolucja ginie. Wszystko zmierza ku czarnej trumnie! I wówczas z trumny wynurza się młoda nagość ludzka, wieczna radość naszej wiecznej młodości. Proste, jak operetka".

Po premierze teatralnej krytyka zgodnie uznała inscenizację Jerzego Grzegorzewskiego za sukces artystyczny tej sceny i osobisty reżysera, który "spojrzał głębiej na rewolucję i ostrożniej na młodość. Przypomniał, że światowy przewrót to XX-wieczna rzeź, a nie przebieranka, marzenie zaś o wyzwoleniu z więzów kultury rychło może obrócić się w jakąś współczesną formę niebezpiecznego barbarzyństwa".

Do tematu w podobny sposób podszedł doktorant Pan Dariusz Pawelec. Zaproponował nam w pierwszym akcie ciekawe zderzenie kamery prowadzonej z ręki (z szerokim obiektywem) z dużymi zbliżeniami kamer statycznych. Zasada ta bardzo dobrze podbija efekt gry oraz gestu aktorskiego. Dariusz Pawelec świadomie i konsekwentnie używa telewizyjnych i filmowych sposobów budowania dramaturgii. Najczęściej konstruuje filmową narrację dzięki zbliżeniom, przez co w określonych momentach można zobaczyć całą przestrzeń sceny i wszystkie umieszczone w niej obiekty scenograficzne.

Na uwagę zasługuje bardzo ciekawy sposób wprowadzania kolejnych bohaterów, przez umiejętne użycie narzędzia realizacyjnego jakim jest cięcie. To co należy do codziennej pracy realizatora, czyli świadomość cięć jest wręcz doskonała. Cięcia te nie odbywają się bez

powodu. Niejednokrotnie służą podkreśleniu, wypunktowaniu, wzmocnieniu oraz przybliżeniu roli danego aktora. Tak nielubiana w świecie filmu transfokacja zastępuje w tym przypadku bardzo często niepotrzebne, dodatkowe cięcia realizatora. W sposobie opowiadania Pana Dariusza Pawelca czuje się widoczny wpływ filmowego sposobu opowiadania, czyli brak cięć w miejscach niepotrzebnych. W kolejnych minutach spektaklu spotykamy się z siłą zbliżeń używanych wyraźnie do podniesienia emocji. Smakowanie i wręcz delectowanie się długimi „mastershotowymi” ujęciami opowiadany przy użyciu kranu kamerowego dochodzi momentami do perfekcji. W przypadku tematu poszczególnych scen, podjęcie decyzji o długości ujęcia jest tutaj bardzo ważne. Realizator stara się w ten sposób nie zakłócać odbioru telewizywnemu. Taki sposób opowiadania zmusza realizatora do bardzo precyzyjnego zaplanowania każdego poprzedzającego jak i kolejnego ujęcia. Realizator w porozumieniu z reżyserem pozwalają napawać się oraz delectować grą aktorów, inscenizacją głębinową oraz kompozycją kadru. Zapewne można by się zastanawiać nad technologią użytą do realizacji widowiska. Czy format 4/3 jest w dzisiejszych czasach odpowiedni. W związku z tym, że spektakl był realizowany w 2001 roku nabiera to dzisiaj dodatkowego smaku. Coraz częściej można spotkać się z realizacjami filmowymi w tym formacie. Mam tu na myśli film „Ida”.

Czy realizator telewizyjny to dobre określenie? W polskiej nomenklaturze wiele lat temu zaczęto używać takiego określenia. Realizatorzy obrazu często nazywani są „mikserami”, „cut-menami”, z czym sam często spotykam się w pracy. Myślę, że jeszcze przez długi czas nie zostanie rozwiązana kwestia nazewnictwa, jednak zagranicą osoba na tym stanowisku nazywana jest reżyserem obrazu

Ocena rozprawy doktorskiej.

Opisywanej pracy doktorskiej towarzyszy obszerny aneks teoretyczny pt. „Telewizja wobec wielkiej sztuki. Rejestracja czy kreacja”.

„Realizator telewizyjny – kim właściwie jest?”, takie pytanie stawia w rozprawie doktorskiej Pan Dariusz Pawelec. Jak sam w swojej pracy próbuje wyjaśnić to specyficzny zwód na skalę światową, bo w większości telewizji występuje rozdzielenie funkcji miksera i reżysera obrazu telewizyjnego. W Telewizji Polskiej zazwyczaj realizator jest równocześnie reżyserem obrazu telewizyjnego i „mikserem”.

Na początku rozprawy Pan Dariusz Pawelec wprowadza nas w temat sztuki w telewizji oraz rozważa nad właśnie tymi słowami, czyli sztuką i telewizją.

Głównym tematem tej pracy jest rozważanie na temat „połączenia” dwóch zagadnień:

**sztuka w telewizji oraz sztuka telewizji,
teatr w telewizji i teatr telewizji.**

Podstawą do rozważań jest przedstawienie teatru telewizji „Operetka” w reżyserii Jerzego Grzegorzewskiego, którego doktorant był realizatorem telewizyjnym.

Jakie wyzwania niesie dla realizatora telewizyjnego teatr? Jakie możliwości i jakie ograniczenia ma realizator gdy staje wobec dzieła teatralnego? Jak układa się jego współpraca z reżyserem teatralnym, scenografem i aktorami? To tylko kilka z pytań na które

dostajemy w tej pracy teoretycznej odpowiedź. Dla potrzeb rozważań o sztuce telewizji i sztuce w telewizji konieczne jest jeszcze zdefiniowanie na potrzeby rozważań kilku podstawowych pojęć: transmisja, live, na żywo, rejestracja, kreacja. Kreacja wg Słownika Języka Polskiego to „akt tworzenia czegoś, zwykle dzieła sztuki....”.

Jak pisze autor w swojej pracy:

„Najistotniejsze w tej definicji jest, że efektem kreacji jest zwykle dzieło sztuki. Z punktu widzenia naszych rozważań możemy powiedzieć, że każda kreacja jest rejestracją lub transmisją, natomiast nie każda rejestracja i transmisja jest kreacją. Jakie kryteria musi spełnić zatem transmisja lub rejestracja telewizyjna, aby była kreacją, a w konsekwencji nawet dziełem sztuki? To podstawowe pytanie, które nieustannie będzie się pojawiać w rozważaniach”.

Ważnym punktem w pracy teoretycznej jest rozdział poświęcony „*Definicji punktu widzenia. Kim jest realizator wizji?*”. Dowiadujemy się z tych rozważań co, to jest kreacja w programach telewizyjnych i dzięki komu „staje się” kreacją. Kluczową rolę odgrywa tu realizator telewizyjny, będący szefem ekipy, osobą odpowiadającą za kształt programu. W jego działaniu, tak jak w działaniu autora zdjęć na planie filmowym, przenikają się element sztuki i techniki, artyzmu i technologii.

Definicja zawodu realizatora programu telewizyjnego cytowana przez doktoranta jest bardzo trafna:

„Realizator programu telewizyjnego, (...) jest osobą odpowiedzialną za realizację przekazu audiowizualnego według zamysłu autora danego programu. Realizator organizuje techniczne i formalne warunki dla realizacji programu, przygotowuje plan filmowy, nadzoruje prace oświetleniowców, realizatorów dźwięku i operatorów kamer rejestrujących obraz. Osoba obsadzona na tym stanowisku uczestniczy także w opracowywaniu scenariusza programu. Realizator programów telewizyjnych decyduje o wykorzystywanym sprzęcie i technice rejestracji obrazu i dźwięku, sposobach montażu, etc. Osoba zatrudniona w tym charakterze ma więc decydujący wpływ na finalny kształt programu telewizyjnego, jego techniczną jakość, użyte środki wyrazu i zabiegi artystyczne w nim wykorzystane”.

Inną cytowaną definicją jest ta stosowana przez Stanisława Pieniaka:

„ Decyzje realizacyjne (mikserskie) czy montażowe to tylko jeden z rodzajów decyzji warunkujących strukturę i charakter przekazu. Ich waga zależy od celu, jakiemu służy przekaz. Mogą kreować na wysokim poziomie ekspresji artystycznej, ale mogą także tylko sprawnie relacjonować określone wydarzenie, jakim jest np. koncert”.

Rozdział „Realizator wizji w teatrze” doskonale opisuje fenomen teatru telewizji w Polsce a także rolę realizatora wizji, czasem nazywanego reżyserem telewizyjnym, który to wprowadzał reżyserów teatralnych do świata telewizji.

Aneks teoretyczny dostarcza także informacji „co się przenosi w przeniesieniu?”.

W języku telewizyjnym wyraz przeniesienie od zawsze odnosił się do produkcji Teatru Telewizji na bazie istniejącego wcześniej przedstawienia teatralnego, granego na scenie. W pracy swej autor porusza bardzo znaczący problem podstawowego różnicowania przeniesienia „na żywo” i przeniesienia rejestrowanego. W rozprawie doktorskiej znajduje się bardzo szczegółowa analiza „Operetki” poprzedzona kilkoma mniejszymi analizami przeniesień, obrazujących metody twórcze Jerzego Grzegorzewskiego.

Podsumowując część teoretyczną.

Aneks teoretyczny pt. „Telewizja wobec wielkiej sztuki. Rejestracja czy kreacja” pisana jest pod opieką promotorską dr hab. Adama Sikory. Praca ta jest przykładem bardzo ciekawego opracowania teoretycznego, ściśle powiązanego z działalnością artystyczną autora. Po przeczytaniu pracy widać jaka duża jest świadomość Dariusza Pawelca oraz jak dalece jest spójna koncepcja artystyczna całej jego twórczości. Praca należy do bardzo ciekawych i godnych polecenia wielu początkującym realizatorom telewizyjnym a może reżyserom obrazu.

Konkluzja

Reasumując. Dużą przyjemnością była możliwość recenzowania tej pracy. Jest to praca, która przenika granice swojej dziedziny.

Dlatego też biorąc pod uwagę oryginalność przedstawienia tematu, jej wartość poznawczą, wnoszącej interesujący wkład w obszar uprawianej dziedziny, dorobek artystyczny doktoranta Pana magistra Dariusza Pawelca stwierdzam, że dorobek twórczy i artystyczny oraz dzieło spełniają wymagania określone w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (wraz z późniejszymi zmianami).

Wnioskuje do Rady Wydziału Radia i Telewizji im. Krzysztofa Kieślowskiego, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach o nadanie Panu magistrowi Dariuszowi Pawelcowi stopnia doktora w dziedzinie Sztuk Filmowych.

Łódź , 10 lipca 2016

dr hab. Dariusz Kamiński

